

Wouter Pols

Gerda Geerdink, *Diversiteit op de pabo. Sekseverschillen in motivatie, curriculum-perceptie en studieresultaten*. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen, 2007. Antwerpen/Apeldoorn: Garant. 2007. ISBN 978-90-441-2192-6, 288 blz., € 32,00.

Al meer dan een eeuw is het onderwijs voor veel vrouwen een aantrekkelijk werkveld. Het percentage meisjes dat zich aan het begin van de vorige eeuw – al dan niet via een duaal traject – op het beroep van leerkracht voorbereidde, was toen al groter dan het percentage jongens. Voor meisjes uit de hogere middenklasse bood het beroep de mogelijkheid betaalde arbeid te verrichten. Daarmee was het onderwijs voor hen een emancipatie-instrument. Dat was voor de jongens ook zo, maar anders. Zij kwamen meestal uit de lagere middenklasse. Voor hen was de opleiding de enige mogelijkheid om überhaupt vervolgonderwijs te kunnen volgen.

In de afgelopen eeuw zijn steeds meer meisjes de kweekschool, later pa en – nog later – de pabo gaan volgen, en steeds minder jongens. Het percentage meisjes dat nu op de pabo zit is om en nabij de 85%. De jongens vormen er een minderheidsgroep. Maar er is nog iets anders. De jongens die de opleiding volgen, zijn weinig succesvol. Vergeleken met hun vrouwelijke medestudenten, verlaten zij anderhalf keer zo vaak de pabo voortijdig, zonder diploma dus. Daarmee zijn zij op de pabo een weinig succesvolle minoriteit.

Voor Gerda Geerdink, historica en werkzaam op de Arnhemse pabo van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, vormde dit gegeven een intrigerend vraagstuk. Waarom zijn er zo weinig jongens op de pabo? Hoe komt het dat ze het daar ook nog 'zo slecht doen'? Op dit onderwerp promoveerde ze in november 2007 aan de Radboud Universiteit. Het proefschrift heet: *Diversiteit op de pabo. Sekseverschillen in motivatie, curriculumperceptie en studieresultaten*.

De vraagstelling van het proefschrift luidt: zijn seksespecifieke beroepsmotivatie en verwachtingen van de opleiding in samenhang met de perceptie van het curriculum van invloed op seksespecifieke studiekeuzes en -prestaties van pabo-studenten? Uitgaande van haar vraagstelling, wilde Geerdink drie zaken te weet komen: 1. of de beroepsmotivatie en de opleidingsverwachtingen van de studenten seksspecifiek zijn; 2. of de studenten het curriculum seksspecifiek percipiëren; en 3. of het feit dat ze een man of vrouw zijn hun studieresultaten beïnvloeden. Daarbij wilde zij eveneens weten of tijdens de opleiding daarin veranderingen optreden.

Om de vragen te beantwoorden, vergeleek Geerdink vijftien mannelijke studenten met vijftien vrouwelijke. De studenten hadden als vooropleiding havo en in enkele gevallen vwo; zij waren bij de start van het onderzoek tussen de 16 en 19 jaar oud en volgden de dagopleiding. Het onderzoek startte in de tweede helft van 2002 en eindigde begin 2005.

Geerdink neemt als denkraam het symbolisch interactionisme. Deze sociologisch benadering stelt dat als men het menselijk handelen wil begrijpen men naar de betekenis zal moeten vragen die mensen geven aan de context waarbinnen zij staan en de handelingen die ze daarbinnen verrichten. Zij maakt gebruik van een interpretatiemodel dat de interactie tussen studentkenmerken en schoolcontext benadrukt. Haar onderzoek is kwalitatief, hoeveel zij bepaalde uitkomsten ook kwantificeert.

Daarbij heeft zij half gesloten interviews gebruikt, een inhoudsanalyse op studentmateriaal (portfolio's) toegepast en gebruikt gemaakt van de studievoortgangsgesprekken van de studenten, zoals die door de pabo geregistreerd zijn. De uitkomsten van de interviews en het studentmateriaal heeft Geerdink met behulp van de zogeheten 'grounded theory approach' verwerkt. Zij besteedt daarbij veel aandacht aan procedures die de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek versterken. De uitkomsten zijn op zijn minst opvallend.

Wat leert het onderzoek? Dat jongens binnen de pabo zich anders opstellen dan meisjes: niet alleen anders ten opzichte van de opleiding, maar ook ten opzichte het beroep. Jongens zijn op de leerstof en het product gericht, zijn meer extrinsiek gemotiveerd, meer op zaken, dingen en zichzelf gericht en hebben een meer gesloten benadering van de onderwijsaanbod, dat wil zeggen: stellen zich minder afhankelijk van de opleiding op dan meisjes. Meisjes zijn meer op de leerling en het proces gericht, zijn meer intrinsiek gemotiveerd, meer op personen en de ander gericht, hebben een meer open benadering van het onderwijsaanbod en stellen zich aldus in tegenstelling tot hun mannelijke studiegenoten meer afhankelijk van de opleiding op.

Weliswaar veranderen de jongens tijdens de opleiding in de richting van de meisjes en de meisjes in de richting van de jongens, maar de verschillen blijven bestaan. Na veertig jaar vrouwenemancipatie is dit inderdaad een opvallende uitkomst. Heeft de jongere generatie mannen en vrouwen dan niets van de oudere geleerd? Men moet niet te snel tot een conclusie komen, want deze mannelijke studenten zijn veel minder succesvol dan hun vrouwelijke tegenspelers. Zij blijken zich weliswaar veel competenter te voelen en scoren ook beter op de kennistoetsen, maar uiteindelijk verlaten veel meer van hen de pabo dan de meisjesstudenten.

Hoe kan dat? Geerdink suggereert dat het pabocurriculum te vrouwelijk is; dat jongens weinig door de procesgerichte aanpak van de pabo worden uitgedaagd. De vraag is of we wel over vrouwelijke en mannelijke curricula kunnen spreken. In opvoeding en onderwijs gaat het altijd om kind en wereld, om proces en product, om het hier-en-nu en de toekomst. Kun je het eerste mannelijk noemen en het tweede vrouwelijk? Dat blijft de vraag. Feit is wel dat de afgelopen jaren het pabocurriculum 'gepedagogiseerd' is, en dat is ten koste gegaan van de schoolvakken. Maar is dat een vervrouwelijking van het curriculum?

Er is nog iets anders dat opvalt. De jongens voelen zich competent, maar maken veel minder werk van hun opleiding. Wel scoren ze met uitzondering op het gebied van pedagogiek en drama hoger op de zogenaamde studievoortgang-

toetsen, maar voor die toetsen hoeft niet gestudeerd te worden. Zij toetsen de kennis die de student binnen en buiten de opleiding – als het ware tussen neus en lippen door – opsteekt. De vraag dringt zich op: wat toetsen deze toetsen nu precies en in welke relatie staan ze tot de vele opdrachten die de studenten tijdens de opleiding moeten maken en die de weerstand van de jongensstudenten oproepen?

Dat jongens meer afhaken dan meisjes, heeft met die opdrachten van doen. Zij maken ze niet of wachten er veel te lang mee. Er is nog een andere vraag die zich opdringt: wat voor type jongens gaat naar de pabo? Vroeger was de kweekschool voor jongens uit de lagere middenklasse de enige weg om ‘door’ te ‘leren’. Dat is nu niet meer geval. De pabo is geen emancipatie-instrument meer, noch voor jongens, noch voor meisjes. Wat voor jongens kiezen nu voor de pabo? Het zijn meestal jongens voor wie de pabo een tweede keus is; een keus die vaak op het laatste moment wordt gemaakt. Voor veel meisjes ligt dat anders; zij willen vaak al van jongs af aan ‘juf’ worden. Meisjes zijn bovendien meer intrinsiek, jongens meer extrinsiek gemotiveerd. Juist die intrinsieke motivatie van de meisjes blijkt heel wat meer succes op te leveren dan de meer extrinsieke motivatie van de jongens.

Ten slotte doet het proefschrift de lezer vragen stellen bij het pabocurriculum. Dat curriculum wordt zowel door de jongens als de meisjes als gemakkelijk getypeerd, ondanks het feit dat sommige meisjes er wel moeite mee hebben. Veel werk, maar weinig diepgang, veel reflectie, weinig theorie. Dat uit zich onder meer ook in kennistoetsen die zonder te studeren kunnen worden gemaakt. Zou het niet kunnen dat dit weinig uitdagende curriculum door de intrinsiek gemotiveerden (de meisjes) geaccepteerd wordt (eventueel op de koop toe genomen), maar voor de extern gemotiveerden (de jongens) te veel gevraagd is?

Gerda Geerdink heeft een bijzonder interessant proefschrift geschreven. Zij deed haar onderzoek op de opleiding waar ze werkt. Het is een kleinschalig onderzoek dat methodisch zorgvuldig is uitgewerkt. Dat verdient alle waardering. Maar ook inhoudelijk levert het proefschrift veel op. Ondanks het feit dat de steekproef niet geheel representatief meer is voor de huidige pabopopulatie (het percentage mbo-studenten is de laatste jaren enorm toegenomen), roepen de onderzoeksresultaten ook voor de huidige pabo vragen op, veel vragen zelfs, met name met betrekking tot het pabocurriculum.

Het zijn vragen die niet alleen prangend zijn voor de Arhemse pabo maar voor alle pabo's, in ons land. Het curriculum van deze pabo wijkt immers niet zo veel af van de pabocurricula elders. Het proefschrift roept ook vragen op van meer algemeen pedagogische aard. Opvoeding en onderwijs gaan over kind én wereld. Hebben zij daarmee een mannelijke en vrouwelijke pool? Is er wellicht zelfs een mannelijke en vrouwelijke pedagogiek? Of is dat allemaal onzin? Is pedagogiek gewoon onzijdig? Of misschien toch androgyn?